



El port fluvial de *Medina Larida*. Realitat i hipòtesi de funcionament

The fluvial port of *Medina Larida*: reality and hypotheses as to its function

Des de les intervencions fetes als anys vuitanta per l'Estudi General, ara Universitat de Lleida, l'estructura graonada apareguda al soterrani del Palau de la Paeria va ser interpretada com les escales d'uns possibles banys àrabs. L'any 2009 la Secció d'Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida va realitzar la documentació gràfica: fotos, plantes i alçats del soterrani per tal de fer un estudi acurat de l'evolució constructiva d'aquest indret. En aquest article es presenten les dades referides a *Medina Larida* i la seva interpretació: les restes documentades corresponen a l'existència d'un port fluvial. A tall d'hipòtesi, també hem cregut convenient contextualitzar aquestes estructures per comprendre millor el funcionament d'aquest complex.

Paraules clau: *Medina Larida*, riu Segre, port fluvial, hipòtesi interpretativa.

Since the initiation of archaeological work in the 1980s by the Estudi General, now the University of Lleida, a feature uncovered in the cellar of the *Palau de la Paeria* (Lleida Town Hall) was interpreted as steps leading to the entrance of Arab baths. The Secció d'Arqueologia de l'Ajuntament de Lleida (Archaeological Service of the City of Lleida) in 2009 carried out a graphic survey of photographs, drawings of the floor and elevations of the cellar so as to assemble an accurate record of the building's evolution. This article advances data regarding *Medina Larida*. The hypothesis is that the features in the cellar correspond in fact to the remains of a fluvial port that subsequently served in the 13th and 14th centuries as the foundations of the gothic palace (the Palau). It was necessary to place the features in the context and its surrounding area so as to advance a better understanding of the complex's functions.

Keywords: *Medina Larida*, Segre River, river port, interpretative hypothesis

Antecedents. Quines dades tenim a l'entorn de l'espai que estem analitzant?

A les publicacions de l'historiador Josep Lladonosa (Lladonosa 1979; Lladonosa 2007), l'autor cita la Carta de poblament de 1150 i situa entre el pont i el peu del Romeu (a la cruïlla entre el carrer Major i el carrer Cavallers) però sense una ubicació concreta, una plaça, pardines o zones de conreu, alguns obradors, banys i uns molins a les ribes del Segre que van ser atorgats a Ramon Guillem de Montcada.

Al 1185 Ramon de Montcada va fer una donació de terrenys a la ciutat on a partir de 1191 es van fixar diversos carrers i es va configurar la plaça del Pardinal o de la Paeria tal com la coneixem ara. Al costat d'aquesta plaça i per la banda del riu, a principis del segle XIII, es va establir la família dels Sanaüja. Segons l'autor el palau dels Sanaüja i gran part de la plaça es trobaria a sobre del solar de la denominada Carnisseria vella i damunt d'unes antigues adoberies. Adoberies que abans haurien estat banys àrabs.

D'altra banda, quines dades tenim a nivell arqueològic?

Les intervencions al palau dels Sanaüja, seu de l'ajuntament de la ciutat —la Paeria—, es varen iniciar a la dècada dels anys seixanta (1961-1967) dirigides pel senyor Luis Díez-Coronel i el senyor Josep A. Tarragó. D'aquestes campanyes només coneixem algunes dades fotogràfiques i un conjunt de material moble pertanyent bàsicament a l'ocupació de l'edifici gòtic. Del món romà i andalusí només tenim informació sobre materials descontextualitzats que ens indica la presència d'ambdós mons, però que res ens diu sobre quin tipus d'ocupació hi hauria.

Posteriorment als anys 1976 i 1977, el doctor Emili Junyent inicia una campanya en què es netegen les sales del soterrani i fa un nou sondeig a dues de les sales. L'actuació realitzada en una d'elles permeté obtenir una de les estratigrafies més completes de la ciutat, des l'època ibèrica fins l'època contemporània.

A la dècada dels vuitanta, els doctors Emili Junyent i Arturo Pérez van iniciar de nou un seguit de campanyes arqueològiques al soterrani. Les dades obtingudes corresponien a nivells d'època romana amb una cronologia entre segle I dC segle V-VI dC (Gallart *et al.* 1985).



Figura 1. Vista del soterrani del palau dels Sanaüja-la Paeria.

S'afegeix a aquestes dades la intervenció feta l'any 1997 per la Secció d'Arqueologia de l'Ajuntament (Payà 1997). El sondeig, de dimensions reduïdes, va donar com a resultats la documentació d'uns murs amb una cronologia entre l'últim terç de segle I dC i el segle III dC.

Respecte a la informació coneguda sobre la plaça de la Paeria, podem dir que l'any 2006 (Solsona *et al.* 2006), quan es van actualitzar tots els serveis, es va fer un seguiment de les obres fins a les cotes de les noves infraestructures amb uns resultats un pèl minsos. Podem dir, però, que fins aquella cota varen documentar tot un seguit de murs i clavegueram d'època andalusina.

Si tornem de nou a les excavacions dels anys vuitanta, en un dels sectors del soterrani, a la línia de façana de l'avinguda Blondel, es va identificar una potent estructura feta amb pedra, caracteritzada bàsicament per un seguit de graons. Malauradament l'existència d'un gran dipòsit industrial d'oli, va fer impossible obtenir nivells estratigràfics i àdhuc, poder determinar-ne la cronologia i funcionalitat.

Partint de la base que l'estructura semblava que quedava tancada cap a Blondel i que configurava un espai rectangular amb graons, els autors de les excavacions van interpretar aquest indret com a una piscina relacionada amb uns banys.

Josep Lladonosa menciona uns banys al carrer Major —els banys del Rei— i que situa més concretament al peu del Romeu. Les intervencions fetes en aquest sector: av. Blondel 56-antic cinema Catalunya (Loriente-Payà 1995); C. Cavallers 1, C. Major, 45-Antiga Llibreria Urriza (Morán 1998) i el seguiment de les obres d'infraestructura a tot l'Eix comercial (Morán 2005), no van poder demostrar la presència d'aquests, al contrari, es va documentar la muralla de tancament de la ciutat andalusina, la seva ampliació feudal poc després de la conquesta i les restes d'una casa del segle XIII-XIV que va perviure fins a l'època moderna. Al carrer, es van trobar tot un seguit de cups i cellers.

Sempre varen quedar dubtes respecte a la interpretació proposada i és per això que la Secció d'Arqueologia de l'Ajuntament l'any 2009 va realitzar la documentació gràfica: fotos, plantes i alçats del soterrani, per tal de fer un estudi acurat de l'evolució constructiva d'aquest espai.

Els resultats d'aquest estudi han estat prou reveladors. El que abans s'interpretava com uns banys, ara, estem segurs que estem davant d'una zona dedicada a un port fluvial. És molt probable que en època romana hi hagués en aquest mateix espai també un port, però les restes conservades, per les seves característiques morfològiques, semblen més aviat d'un tipus constructiu d'època andalusina.

Les primeres dades sobre la ciutat andalusina —*Medina Larida*— es varen obtenir gràcies a la intervenció realitzada entre 1984 i 1987 a l'Antic Portal de Magdalena (Loriente 1990; Loriente-Oliver 1992), avui Auditori-Conservatori Enric Granados. La gran àrea excavada, uns 2.000 m², va permetre establir la distribució de les illes de cases i carrers, així com la seva morfologia constructiva i la distribució dels espais domèstics. El model obtingut ha estat una



Figura 2. La ciutat andalusina dins del parcel·lari actual de Lleida i la senyalització de la zona del port fluvial.

eina bàsica per a comprendre les aportacions de les diferents intervencions realitzades des d'aleshores, i ha donat com a resultat l'elaboració del plànol urbà d'aquest període històric, amb una aproximació prou plausible sobre els espais públics i privats; sobre els carrers i la seva xarxa de sanejament, i sobre les illes amb edificis privats i públics (Lorient, Gil, Payà 1997).

Podem dir que en aquests trenta anys d'activitat arqueològica, coneixem i podem situar elements fonamentals per al funcionament de la ciutat.

Destaquem entre d'altres:

El traçat de la muralla i l'àrea d'ocupació, unes 34 ha (figura 2, 1).

També hem pogut documentar un parell d'alqueries fora del recinte murat.

Localització arqueològica de les dues cuirasses, la de Portaferrisa (figura 2, 2) i la de Sant Andreu (figura 2, 3).

La medina antiga (figura 2, 4): el barri de la Suda amb la documentació del seu tancament i la ubicació de l'alcassaba (figura 2, 5), tot i que no podem assegurar al cent per cent on estaria l'alcàsser.

Localització teòrica de la mesquita aljama (figura 2, 6). Sempre s'havia dit que estaria situada a l'espai on després s'aixecà la catedral de la Seu Vella, encara que mai no ens havíem atrevit a situar-la en aquest indret; però la documentació d'un seguit d'estructures localitzades a la intervenció feta al claustre (Gil 2005) i la troballa d'un gran mur a l'interior de l'església (Gallart *et al.* 1999), ens han donat peu a realitzar una hipòtesi plausible.

Ubicació teòrica d'algunes mesquites de barri, les corresponents a l'església de Santa Maria Magdalena (figura 2, 7), a l'església de Sant Joan (figura 2, 8) i a l'església de Sant Martí (figura 2, 9). Totes elles no estarien al mateix indret que les romàniques, sinó una

mica desplaçades. Les mesquites funcionarien com a esglésies fins a la creació del nou espai de culte i després segurament foren enderrocades. Existeix un document on s'escriu sobre la donació de les mesquites als nous pobladors: l'*Ordenatio ecclesiae Illerdensis*, feta l'any 1169 pel bisbe Guillem Pere (Gallart *et al.* 1991).

A prop de la mesquita de Santa Maria Magdalena hi haurien uns banys: els banys del barri de Magdalena (figura 2, 10). A prop de la zona, l'any 1996 varen aparèixer les termes romanes datades a finals del segle I dC (Payà i Pérez 2007). A nivell arqueològic, no tenim cap dada sobre la presència de restes andalusines, però la transformació de l'espai al segle XIII, probablement les va fer desaparèixer. D'altra banda, sempre que hem documentat restes de cases, ens han sortit sitges i/o pous morts. En aquest cas, no hi ha cap sitja a l'espai destinat a les termes i els pous morts localitzats surten al carrer perpendicular al carrer Remolins d'origen romà i que dona a una de les façanes de les termes. Aquesta realitat ens fa pensar que l'espai de les termes no estaria ocupat per unitats domèstiques sinó per una instal·lació pública. En resum, creiem que les termes romanes varen ser reutilitzades com a banys en època andalusina, tot i que no es pot determinar quins espais estaven ocupats, ni si aquests banys tenien la mateixa grandària.

Un exemple semblant serien les adoberies (figura 2, 11). L'any 2002 i posteriorment al 2006 varen descobrir tot un conjunt d'adoberies situades entre el carrer Blanquers i la rambla de Ferran (Payà 1010). La datació d'aquestes és del segle XIII i amb una pervivència en alguns casos fins al segle XVIII. El professor Flocel Sabaté en un article publicat a *La Mañana* (Sabaté 2006) diu que a l'arribada dels nous pobladors cristians a la ciutat hi havia unes adoberies, unes situades al pardinal, plaça de la Paeria, mencionades també per Josep Lladonosa, i unes altres al conjunt al qual ens referim. En cap de les sis adoberies excavades no ha sortit, a banda de la muralla de tancament, cap element andalusí; però la presència d'una volta anterior al segle XIII i de morfologia andalusina, ens fa pensar en la possibilitat que en aquest lloc hi hagués les adoberies mencionades, encara que, com en el cas dels banys, no podem dir res sobre la seva distribució i grandària.

Un altre espai productiu se situa al carrer de Sant Martí, a prop de l'església de Sant Martí (Gallart *et al.* 1991). Les estructures aparegudes van ser interpretades com a bases de decantació i tallers, molt probablement relacionats amb la producció de terrissa (figura 2, 12).

Dels espais destinats al comerç —botigues (figura 2, 13)—, n'hem documentat tot un seguit entre la travessia del carrer del Carme i el carrer Democràcia, situades molt a prop de la mesquita i dels banys de Magdalena. A la intervenció feta al 2003 als números 75-79 del carrer del Carme es van localitzar tot un seguit de murs en sentit longitudinal separats entre si amb una mateixa distància (uns 3 m) (Payà 2003); així mateix, a les obres de remodelació de l'Eix comercial fetes al 2006 (Morán 2006), es va trobar la continuació d'aquests murs.

Finalment, tal com referim a l'inici de l'article, creiem que hem pogut identificar un element bàsic: el port fluvial (figura 2, 14).

Les restes identificades de l'estructura del port. Característiques morfològiques

La fonamentació del palau dels Sanaüja utilitza una potent estructura preexistent d'època andalusina: una estructura graonada associada a una plataforma horitzontal en direcció av. Blondel-plaça de la Paeria i que sembla que no traspasa més enllà de l'actual façana de la Paeria. Les dimensions conservades d'aquesta són 9 m d'amplada i uns 12 m de llargada.

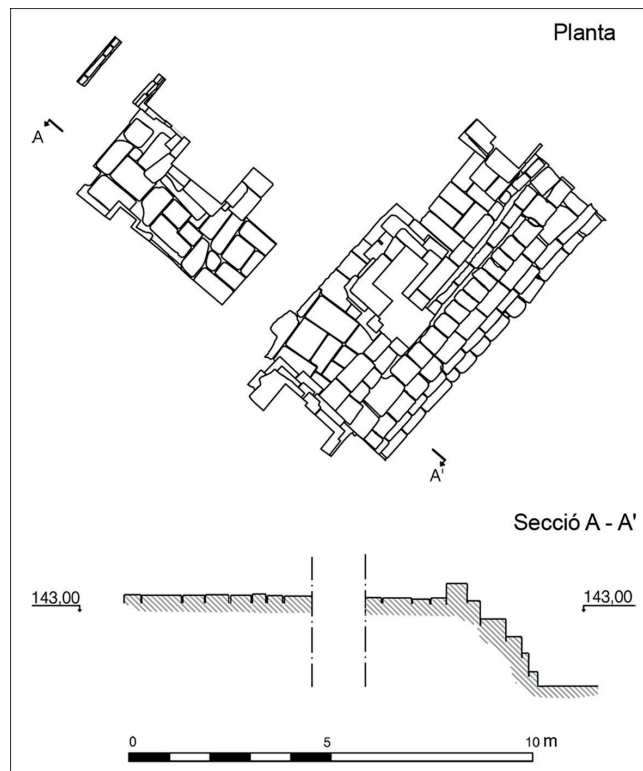


Figura 3. Detall en planta i secció del que interpretem com a unes instal·lacions portuàries.

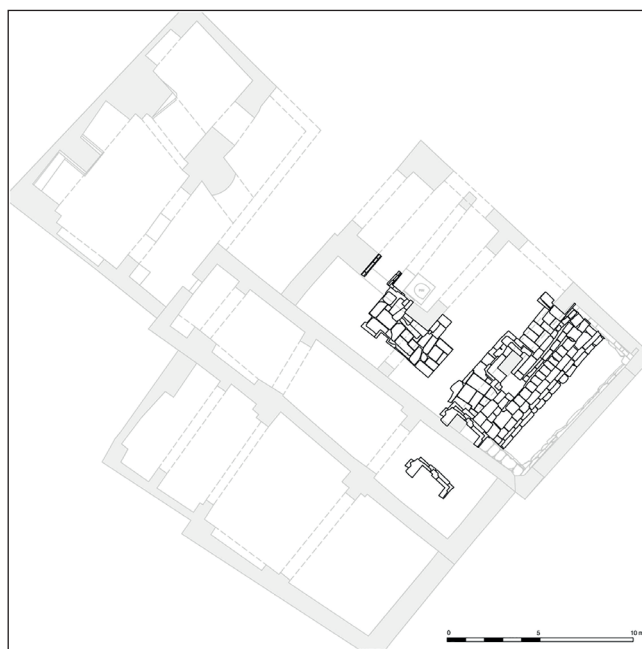


Figura 4. Ubicació de les estructures documentades amb relació al soterrani del palau de la Paeria.



Figura 5. Detall de l'escalinata d'accés a la plataforma del port.



Figura 7. Assentament del pilar a sobre de la plataforma.



Figura 8. Detall de la plataforma.



Figura 6. Plataforma desmuntada i integrada al nou pilar.



Figura 9. Detall de les filades desmuntades de la plataforma.

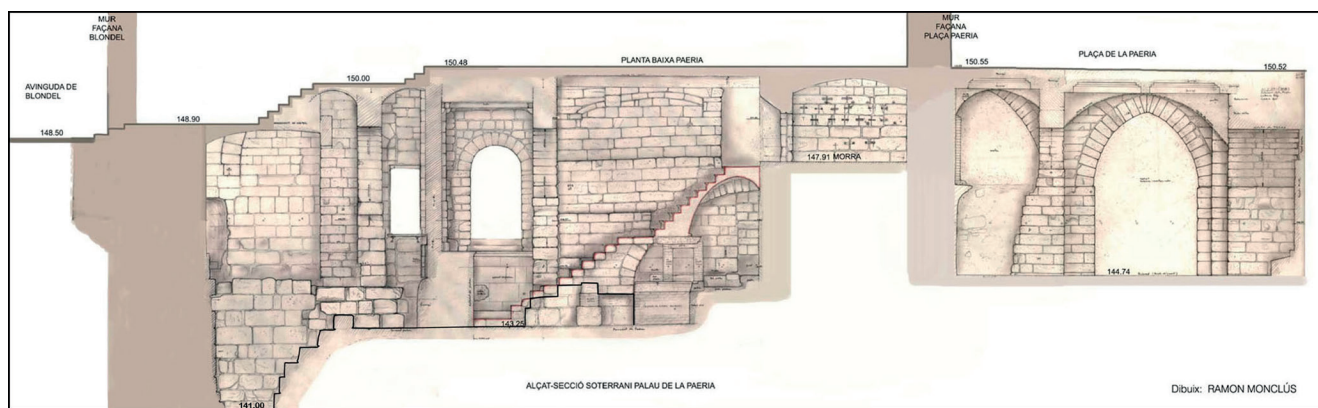


Figura 10. Alçat/secció d'una de les parets del soterrani, en què es veu perfectament com el palau s'assenta a sobre dels graons i de la plataforma.

Per una banda, s'hi assenta directament, i per l'altra, es fa un desmuntatge parcial de la gran plataforma. Aquestes pedres van ser emprades en la construcció del nou edifici i sobretot van ser utilitzades per crear la fonamentació d'alguns dels pilars. L'aprofitament de la pedra fa que l'alçada de la plataforma perdés tres filades.

L'estructura consta de 6 graons, l'últim conservat forma part de la gran plataforma. Si tenim en compte el desmuntatge de les tres filades, seria probable que les escales tinguessin dos graons més.

A nivell morfològic la pedra utilitzada és sorrenca, amb unes llargades que oscil·len entre els 30 cm les més petites fins a gairebé 1 m les més grans. Les seves amplades oscil·len entre 20 i 63 cm i amb unes alçades entre els 20 i 50 cm. A l'escalinata, els blocs, a l'igual que en els trams de muralles conegudes, estan disposats del llarg i del través sense seguir una pauta homogènia, cosa que dona una gran consistència. A la plataforma els blocs es reparteixen combinant llargades i amplades; s'intueix que les diferents filades que fan el terra estan col·locades en una disposició diferent a la inferior amb la intenció de crear un nucli estable.

Hipòtesi de funcionament

El riu Segre, antigament navegable, discorria molt més a prop de la façana de la ciutat, quedant gairebé a tocar a la seva façana des de l'actual carrer Saragossa fins a la plaça de Sant Francesc.

Lleida, per la seva disposició geogràfica, està en un enclavament bàsic per a la comunicació cap a la costa i, potser encara més, cap a l'interior de la península, cap a Saragossa. Fins ara, el trànsit de mercaderies i de comunicació sempre s'havia relacionat amb vies i camins, però la presència d'aquesta estructura ens permet anar més enllà i plantejar, a més a més, un trànsit fluvial que connectaria la zona pirinenca cap a l'interior i per què no cap a la costa, riu Ebre avall, cap a Tortosa.

L'existència d'un port de mercaderies, primer en època romana i després en època andalusina, suposa grans connotacions de caire comercial i, per tant, d'una activitat econòmica molt més important que fins ara li era reconeguda.

És difícil poder interpretar com funcionaria el complex portuari i quines edificacions annexes relacionades hi haurien; les intervencions arqueològiques a les illes compreses entre el carrer Major i el riu Segre són pràcticament nul·les. És per això que ens hem atrevit a fer una mirada a les grans rutes caravaneres amb els caravanserralls o llocs de refugi i repòs disseminats al llarg del recorregut, i extrapolar els elements més característics al nostre conjunt.

El caravanserrall era com un gran hostalatge de carretera (*fanduk*) per a mercaders i bèsties de càrrega. Eren edificis quadrangulars o rectangulars amb un pati tancat i un únic portal d'entrada, suficientment ample per a permetre el pas de les bèsties grans o prou carregades. El pati interior era gairebé sempre obert i envoltat per murs alts i al seu entorn es trobaven els estables i les cambres o habitacions per als mercaders, servents i mercaderies. Els caravanserralls proporcionaven aigua per al consum, així com per a la neteja corporal i per a les ablucions. S'hi emmagatzemava forratge per als animals i a vegades hi havia botigues on els hostes podien abastir-se o inclús vendre les seves mercaderies. A vegades tenien banys.

Aquesta descripció genèrica d'un estacionament al mig d'una ruta comercial, ens permet establir una hipòtesi plausible. Agafem la zona portuària com un estacionament al mig d'una ruta comercial. L'espai restituint està comprès entre el pont d'entrada a la ciutat (figura 11, 1) i l'actual plaça de Sant Francesc, és a dir una mica més enllà de la cuirassa de Sant Andreu (figura 11, 9).

Quins elements estarien representats?

És evident que les edificacions que plantejgem no només estarien pensades per al comerç fluvial, sinó també per al comerç terrestre i per a l'ús dels comerciants i habitants de la ciutat.

En primer lloc, la zona de descàrrega de les mercaderies: l'escalinata al costat del riu Segre i la plataforma que arribaria fins al carrer principal de la ciutat (figura 11, 4). Creiem que per l'ambivalència d'aquest espai per a un ús tant terrestre com fluvial, aquest devia estar obert, sense cap impediment amb la presència d'una edificació fent de façana i, per tant, de tancament cap al carrer. L'ocupació teòrica d'aquest espai seria quelcom més de 500 m².



Figura 11. Restitució hipotètica.

En segon lloc, hi hauria un magatzem (figura 11, 5) probablement cobert, distribuït amb diferents sales fetes amb pilars i voltes que deixarien uns espais de lliure circulació i visualització. És probable que aquest magatzem a l'engròs fos el punt per fer la compravenda al detall i el lloc on restarien els productes encarregats fins a l'entrega al seu propietari.

En tercer lloc, relacionat amb la compravenda hem situat a prop del pont d'entrada a la ciutat (figura 11, 1) un ampli espai destinat a botigues (figura 11, 2), amb una morfologia molt semblant a les botigues trobades a prop de la mesquita i dels banys del barri de Magdalena (figura 2, punt 13).

En quart lloc, l'edifici destinat a l'hostalatge, on s'alberguessin els comerciants, els seus servents i les

bèsties de càrrega. I també, la mercaderia no destinada a la ciutat i per a vendre en un altre punt del seu recorregut. L'edifici plantejat s'ha distribuït seguint les característiques de la majoria dels caravanserralls, tot i que hem fet dos diferenciacions importants. Pel fet que estigui al mig de la ciutat ens fa pensar que aquest allotjament no tindria una àrea destinada a l'oració, ni tampoc uns banys propis, ja que segurament s'utilitzarien les dues infraestructures ja existents a la ciutat i que estarien molt a prop.

A l'inici de l'article hem plantejat una teòrica distribució de les diferents edificacions destinades a usos diversos. Si ens centrem en les mesquites, hem situat a l'entorn de l'actual carrer Sant Joan la mesquita andalusina (vegeu figura 2, 10). Aquesta, per la seva proximitat seria probablement l'espai religiós on els mercaders anirien a fer les seves pregàries. Respecte als banys, la documentació de Josep Lladonosa parla de la presència d'uns banys a l'actual carrer Major. Fins ara, cap documentació arqueològica no corrobora la presència d'aquests banys a la zona del Peu del Romeu (carrer Major amb cruïlla al carrer Cavallers). Potser ens hem arriscat una mica en la ubicació proposada, però el fet de la proximitat de l'alberg i la necessitat del seu ús fa que els situem a prop de l'actual plaça de Sant Francesc (figura 11, 7). L'edifici del bany està plantejat segons la tradició àrab, hereva dels banys romans, una habitació destinada al forn i en paral·lel a aquesta, la sala calenta, la sala tèbia i la sala freda. L'accés al bany es faria des del carrer i donaria a un vestíbul i a una zona de vestuaris.

No els hem situat ni al costat del magatzem, ni a l'altra banda del pont, ni a l'altra banda del carrer



Figura 14. El riu Ebre al seu pas per Miravet. Estructura graonada semblant a la documentada al soterrani de la Paeria. Foto: Marta Morán (2016).

per diverses raons. No els situem a continuació dels magatzems perquè creiem que en aquest lloc, tan proper al moll de descàrrega, podria existir una petita drassana (figura 11, 6) per a la reparació dels vaixells.

No els situem a l'altra banda del carrer, ni a l'altre costat del pont, perquè les evidències arqueològiques ens mostren una ocupació de caire domèstic: habitatges (figura 11, 8) i carrers (figura 11, 9).

Que la navegació fluvial en època antiga era un fet, es pot verificar per la documentació de drassanes i ports al llarg del riu Ebre, com els de Miravet i els de Tortosa, d'aquests últims, avui en dia, no resta cap constància arqueològica. <<http://www.diputaciodetarragona.cat/marc/web/diputacio-de-tarragona/miravet/drassanes>>.

- Avanç fins al "Molí salat", antic embarcador fluvial i última drassana medieval de tot l'Ebre (s. XI-XII), on el calafat reparava els llauts.

Introducció a la navegació fluvial a l'Ebre i els oficis comuns al riu, avui desapareguts. Identificació de marques de riuades i anàlisi del cabal i profunditat del riu.



Figura 12. Imatge de Miravet i ubicació de la drassana. <<http://www.ebreguia.com/miravet/catala/visitaguiada.htm>>.



Figura 13. Imatges de la drassana de Miravet. <<http://www.ebreguia.com/miravet/catala/miravet.htm>>.

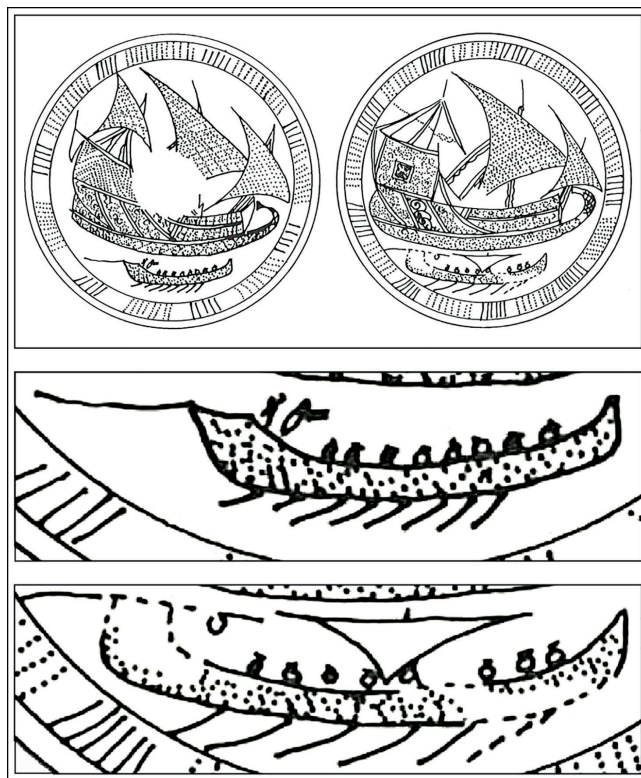


Figura 15. Dibuix dels bacini mallorquins. Dibuix dels autors. Les dues inferiors corresponen a una ampliació de la imatge per veure millor els petits vaixells que resten per sota dels grans.

L'últim aspecte a tractar és fer-nos una idea de com eren els vaixells andalusins i quins podrien ser els que van navegar pel riu Segre.

Hi ha documentació sobre la presència de naus a Mallorca en el segle x, però sembla que només existeixen drassanes a l'any 1229, moment de la conquesta cristiana. Al segle x, l'illa servia de suport a la flota omeia que realitzava incursions a les costes

de Catalunya, França i Itàlia. L'autèntica morfologia del vaixell andalusí pot apreciar-se en dos plats mallorquins de ceràmica. Són del segle xi i estaven aplicats a la façana de l'església de San Piero a Grado de Pisa (Itàlia) (Berti, Rosselló-Bordoy, Tongiorgi 1987; Rosselló-Bordoy 2002), avui en dia conservats al Museu de San Matteo de Pisa. Les naus representades tenen tres pals, en una es veuen tres veles llatines, mentre que a l'altra només n'hi ha dos, amb un timó de codast.

Amb una cronologia de segle xiii i xiv, la ceràmica malagenya en blau i reflex metàl·lic del període nazarí, ens mostra dos nous plats decorats amb un vaixell, l'un es conserva al Museo Arqueológico de



Figura 16. Plat conservat al museu de Màlaga, on es veuen dues veles quadrades així com el timó de codast. Pels textos se sap que aquest timó apareix a partir del segle xii-xiii. Imatge extreta d'Internet.



Figura 18. Original i dibuix d'un dels grafitis situats a la muralla exterior del castell de Dénia. Imatge de l'autor.



Figura 17. Plat conservat al Victoria and Albert Museum amb ensenya portuguesa i timó de codast. Imatge extreta d'Internet.

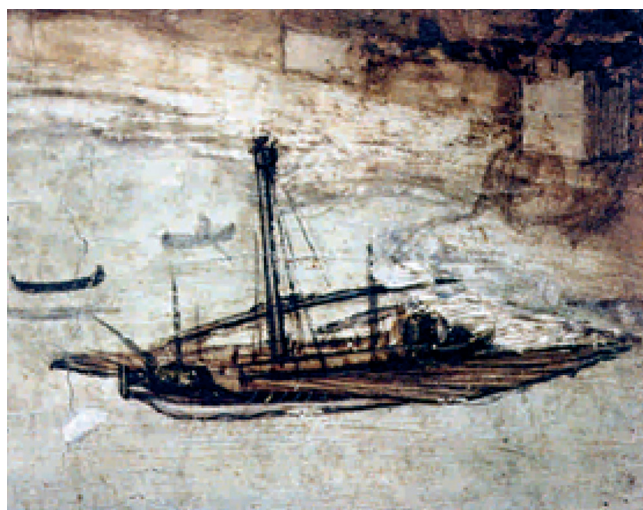


Figura 19. Pintura d'un dels vaixells representats al castell de Dénia. Imatge de l'autor.

Málaga (Alcazaba) i l'altre al Victoria and Albert Museum de Londres (García Porrás 2002).

La poca documentació gràfica dels vaixells d'època andalusina fa imprescindible mirar les imatges coetànies però de vaixells cristians. Respecte a això, destaquen els grafitis situats a la muralla exterior del castell de Dénia, en els quals apareixen representades diferents naus, datades entre la segona meitat del segle XIII i la primera del segle XIV (Gisbert 1984).

Probablement aquestes naus no eren tan diferents a les andalusines.

Els vaixells que navegaven pels rius eren molt semblants al de la navegació marítima, però segurament amb una grandària més petita. Podrien ser una tàrtara o petit vaixell mercant o de pesca amb dues veles llatines; o podria ser un llaüt. Aquest, procedeix del vocable àrab *al-ud* que significa fusta. És una barca de cabotatge amb una tripulació de sis persones. A l'actualitat encara s'utilitza en la zona llewantina.

Jesús Moncada, citat a l'obra d'Hèctor Moret, *Lèxic de la navegació fluvial* (1996-1997), ens descriu perfectament què és un llaüt:

Llagut m., llaüt (Ribera de l'Ebre). Embarcació usada per a navegar pel riu Ebre. Les seves característiques són completament diferents de les pròpies de l'embarcació marinera del mateix nom, puix que així com aquella té un tall de casc alt i estret, el llagut de riu és molt ample de casc i notablement aplanat, perquè no toqui el fons del llit del riu en navegar per corrent prim. Té el buc completament descobert, formant sols dos petits compartiments a popa i proa, que reben els noms de sarna i cambra (...). Porta només un pal o arbre, que es pot treure i posar, a l'objecte de fer possible el pas de la nau per sota dels ponts que s'estenen per damunt del riu. Molt sovint navega amb el pal ajagut i l'alcen solament per hissar les veles quan hi ha vent favorable i es pot utilitzar la força del vent. Porta només

dues veles quadrades, sostingudes per dos travessers anomenats penons, els noms de les quals són trau i gàbia. Sol ésser tripulat pel patró, que sovint és l'amo de l'embarcació, i altres quatre o cinc homes que, quan es va a favor del corrent, remen per ajudar a fer córrer més l'embarcació, perquè sovint el corrent no és prou fort, i tiren de la sirga quan va corrent amunt. Hi ha també un minyó que fa com d'aprenent. No és considerada com a llagut l'embarcació que no pot transportar un mínim de cinquanta càrregues. Són construïts pels calafats de Tortosa i Mequinensa (Amades; DCVB: 2).

A tall de conclusió, cal afegir que aquest article ens ha permès introduir-nos en un aspecte fins ara no tractat però de gran pes específic, com és la navegació en època andalusina i sobretot fluvial, com una via de comunicació i d'intercanvi de mercaderies entre la zona pirinenca i els diferents territoris d'una part d'Al-Andalus, que ara coneixem com la vall de l'Ebre.

Així mateix, aquest escrit ha pogut aportat una visió molt més àmplia del passat andalusí de Lleida. La hipòtesi plantejada a l'entorn d'una realitat, com és la presència d'una zona de la ciutat destinada a un port de mercaderies, és, sobretot, una hipòtesi de treball. Desitgem que noves dades arqueològiques puguin ratificar o no el plantejament de funcionament que hem desenvolupat.

Ana Lorient Pérez

Arxiu Arqueològic. Secció d'Arqueologia
Ajuntament de Lleida
Av. Fontanet, 26. La Bordeta
25191. Lleida
alorientep@paeria.cat

Rebut: 31-03-2016

Acceptat: 27-06-2016

Bibliografia

- BERTI, G., ROSSELLÓ-BORDOY, G., TONGIORGI, E. (1987). Alcuni bacini ceramici di Pisa e la corrispondente produzione di maiorca nel secolo XI. *Trabajos del Museo de Mallorca*, 43.
- GALLART, J., JUNYENT, E., PÉREZ, A. RAFEL, N. (1985). *L'arqueologia a la ciutat de Lleida 1975-1985*. La Banqueta, 5. Ajuntament de Lleida. Lleida.
- GALLART, J., GIRALT, J., MIRÓ, J., VIVES, E. (1991). *L'excavació de l'església de Sant Martí de Lleida*. Monografies d'Arqueologia Urbana, 3. Lleida.
- GALLART, J., LORÉS, I., MACIÀ, M. RIBES, J. (1999). Consideracions entorn a l'arquitectura de la Seu Vella de Lleida. A: *Actes del Simposi "Conservació del patrimoni monumental en la perspectiva del tercer mil·lenni. Restauració, ús i manteniment ... nous criteris?"* (Lleida del 6 al 8 de març de 1997). Institut d'Estudis Ilerdencs, Quaderns de l'Institut. Lleida.
- GARCÍA PORRAS, A. (2002). Los orígenes de la cerámica nazarí decorada en azul y dorado. A: *Actes del XXXV Convegno internazionale della ceramica. Ceramica in blu, diffusione e utilizzazione del blu nella ceramica*, Savona 31 maggio-1 giugno. Centro ligure per la storia della ceramica. Albisola.
- GIL, I. (2005). Memòria de la intervenció feta al claustre de la Seu Vella. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- GISBERT, J. (1984). *Los graffiti medievales del Castell de Dénia*. Ajuntament de Dénia.
- LORIENTE, A. (1990). *L'horitzó andalusí de l'antic Portal de Magdalena*. Monografies d'Arqueologia Urbana, 2. Lleida.

- LORIENTE, A., OLIVER, A. (1992). *L'antic Portal de Magdalena*. Monografies d'Arqueologia Urbana, 4. Lleida.
- LORIENTE, A., PAYÀ, X. (1995). Les intervencions a la Sèquia de Torres i a l'antic cinema Catalunya. A: *Tribuna d'Arqueologia*. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- LORIENTE, A., GIL, I., PAYÀ, X. (1997). Un exemple del model urbà andalusí: medina Larida. L'aportació de l'arqueologia urbana al món àrab. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 7.
- LLADONOSA, J. (1979). *Las calles y plazas de Lérida a través de la historia*, Volum II. 2a edició. Artis, Estudios Gráficos. Lleida.
- LLADONOSA, J. (2007). *Els carrers i places de Lleida a través de la història*. Edició a cura de Joan Ganau i Casas. Universitat de Lleida i Ajuntament de Lleida. Lleida.
- MORÁN, M. (1998). Memòria de la intervenció realitzada a l'antiga Llibreria Urriza. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- MORÁN, M. (2005). Memòria del seguiment i intervenció arqueològica a les obres de l'Eix comercial. Tram carrer Major. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- MORÁN, M. (2006). Memòria del seguiment i intervenció arqueològica a les obres de l'Eix comercial. Carrer del Carme. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- MORET, H. (1996-1997). Lèxic de la navegació fluvial en l'obra de Jesús Moncada. *AFA*, vol. 52-53: 179-220.
- PAYÀ, X. (1997). Memòria de l'excavació museu de la Paeria. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- PAYÀ, X. (2003). Memòria de la intervenció feta al carrer del Carme, 75-79. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- PAYÀ, X., PÉREZ, A. (2007). Ilerda, fons i arqueologia d'una ciutat oculta. A: *Estudis Clàssics: imposició, apologia o seducció? Actes del XV Simposi de la Secció catalana de la S.E.E.C.*, Lleida, 21-23 d'octubre de 2005.
- PAYÀ, X. (2010). Les adoberies d'època feudal a la ciutat de Lleida. *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 20.
- ROSELLÓ-BORDOY, G. (2002). *El ajuar de las casas andalusíes*. Colección Al-Andalus. Coordinador Antonio Torremocha Silva. Editorial Sarriá.
- SABATÉ, F. (2006). Quan Lleida era la capital de la pell. *La Mañana*, 20-10-2006: 6.
- SOLSONA, M., GIL, I., MARTÍN, L., MORÁN, M. (2006). Memòria del seguiment arqueològic a les obres de l'Eix comercial. Fase III. Inèdita. Ajuntament de Lleida.
- TORRES BALBÁS, L. (1985). *Ciudades hispano-musulmanas*. Dirección General de Relaciones Culturales. Instituto Hispano Árabe de Cultura. Madrid.